

XI. Savjetovanje o autorskom pravu i srodnim pravima

Zagreb, 26. studenoga 2010. godine

Jedanaesto godišnje Savjetovanje Hrvatskog društva za autorsko pravo (HDAP) o autorskom pravu i srodnim pravima održano je 26. studenoga 2010. godine u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva, a organiziralo ga je Društvo, Državni zavod za intelektualno vlasništvo (DZIV) te Pravni fakultet u Zagrebu. Savjetovanje je otvorio prof. dr. sc. Igor Gliha, predsjednik HDAP-a, kratkim pozdravnim govorom te minutom šutnje za nedavno preminulog dr. Ivana Henneberga, osnivača i prvog predsjednika Hrvatskog društva za autorsko pravo. U ime Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prisutne je pozdravio prodekan dr. sc. Davor Adrian Babić, istaknuvši važnost ovog skupa i za sam Fakultet. Željko Topić, ravnatelj DZIV-a, skupu se obratio u ime Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo.

Savjetovanje je bilo podijeljeno u tri dijela. U prvom dijelu teme su bile: “Utjecaj direktive o uslugama na kolektivno ostvarivanje autorskih prava”; “Pravna problematika linka na zaštićene sadržaje”; “Kaznenopravni aspekti zloporabe Interneta”; “Otvorena pitanja zaštite prava medijskih nakladnika”. Drugi i treći dio organizirani su u obliku panela, a teme panela bile su: “Konkurencija autorskog prava i drugih prava intelektualnog vlasništva” (drugi dio) i “Utjecaj digitalizacije na autorsko pravo” (treći dio).

Moderator **prvog dijela** Savjetovanja mr. sc. Borislav Blažević, sudac Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske, najavio je uvodničare: Romanu Matanovac Vučković, Sašu Nikšića te Zorana Vujasina.

Prvi dio Savjetovanja počeo je izlaganjem **Romane Matanovac Vučković**, asistentice na Pravnom fakultetu u Zagrebu, “Utjecaj direktive o uslugama na kolektivno ostvarivanje autorskih prava”. Riječ je o Direktivi 2006/123/EZ o uslugama na unutarnjem tržištu, čiji je rok za implementaciju bio 2009. godine. R. Matanovac Vučković napomenula je da je Direktiva donesena neovisno o djelatnosti kolektivnog ostvarivanja te da ju nijedna država članica do sada nije primijenila na kolektivno ostvarivanje. Kolektivno ostvarivanje zaslužuje sustavno uređenje i dok se ne donese posebna direktiva o kolektivnom ostvarivanju, ova se, prema mišljenju R. Matanovac Vučković, ne bi trebala primjenjiti.

vati na kolektivno ostvarivanje autorskih prava. Ipak, djelatnost kolektivnog ostvarivanja jest djelatnost pružanja usluga na unutarnjem tržištu EU na koje se Direktiva odnosi. Ograničenja koja se uobičajeno u nacionalnim zakonodavstvima propisuju za kolektivno ostvarivanje, a koja bi *prima facie* mogla biti u suprotnosti s Direktivom, to zapravo nisu, objasnila je R. Matanovac Vučković, jer su nediskriminatorna, nužna i proporcionalna cilju koji se želi postići. Što se tiče konkretnih ograničenja, za razliku od Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima¹ (ZASP), Direktiva ne predviđa prethodno odobrenje za rad udruga za kolektivno ostvarivanje autorskih prava. Iako bi se takva odredba mogla činiti diskriminirajućom, ona to nije, napominje R. Matanovac Vučković, jer udrugu na području RH može osnovati svaka pravna ili fizička osoba (domaća ili strana), a upravo je to uvjet za dobivanje odobrenja od strane DZIV-a. Konačno, Direktiva propisuje i zabranu kvantitativnog ograničavanja. Međutim, R. Matanovac Vučković smatra kako je monopolni položaj takvih udruga, koji proizlazi iz teritorijalnosti autorskog prava (1 država = 1 udruga za kolektivno ostvarivanje), nužan. Zabrana monopola dovela bi do natjecanja repertoara, a cilj kolektivnog ostvarivanja, podsjeća R. Matanovac Vučković, ne bi trebao biti isključivo pravo tržišno natjecanje, već i zaštita kulture i umjetnosti kroz ostvarivanje individualnih prava pojedinaca.

Doc. dr. sc. Saša Nikšić s Pravnog fakulteta u Zagrebu u izlaganju "Pravna problematika linka na zaštićene sadržaje" istaknuo je da, s privatnopravnog aspekta, korištenje linka može imati karakter građanskog delikta ako je link postavljen na sadržaje čije je objavljivanje protupravno jer nositelj prava nije dao dopuštenje. Pojam "zaštićeni sadržaj" nije pravno tehnički termin, podsjeća Nikšić, ali se odnosi na različita prava (prava osobnosti, autorsko pravo, prava industrijskog vlasništva) kojima je zajedničko da imaju apsolutno djelovanje. Jedno od osnovnih načela zaštite tih prava je načelo *neminem laedere*, odnosno načelo zabrane prouzročenja štete (imovinske i neimovinske). Odgovornost za štetu u slučaju postavljanja linka na sadržaj zaštićen autorskim pravom, ali i drugim pravima koja mogu biti povrijeđena, prosuđivat će se prema općim pravilima o odgovornosti za štetu iz Zakona o obveznim odnosima² (ZOO), ističe Nikšić. Osim općeg propisa, u Hrvatskoj pitanje odgovornosti za postavljanje linka uređuju i neki posebni propisi. Tako, na primjer, Zakon o elektroničkoj trgovini³ iz 2003. godine u članku 19. propisuje posebne pretpostavke oslobo-

¹ Narodne novine, br. 167/2003 i 79/2007.

² Narodne novine, br. 35/2005 i 41/2008.

³ Narodne novine, br. 173/2003, 67/2008 i 36/2009.

đenja od odgovornosti za postavljanje linka od strane davatelja usluga. Iako Zakon ne uvodi razliku između različitih načina postavljanja linka (postavljanje linka izravno na zaštićeni sadržaj, na mrežnu stranicu koja sadržava takav zaštićeni sadržaj, postavljanje linka na vlastitoj mrežnoj stranici itd.), ipak bi u praksi za primjenu odredbe o oslobođenju od odgovornosti ta razlika, odnosno način na koji je link postavljen, mogla biti vrlo važna, objašnjava Nikšić. Konačno, prema pravilima iz ZOO-a, ako je štetu prouzročilo više osoba, bilo da su radili zajedno, bilo odvojeno, a njihovi udjeli u šteti ne mogu se utvrditi (čl. 1107.), odgovornost za nastalu štetu je solidarna, što može biti povoljnije za oštećenika, ističe Nikšić.

Zoran Vujasin, odvjetnik iz Zagreba, iznio je kaznenopravne aspekte zloporabe interneta. Na samom početku Vujasin je objasnio kako zloporabu interneta treba sagledati sa stajališta kaznenog, a ne prekršajnog prava. Osnovne karakteristike te mreže svih mreža, ističe Vujasin, su rasprostranjenost, s jedne, te decentralizacija, s druge strane, a upravo je one čine ranjivom i apsolutno podobnom za izvršenje praktički svakog kaznenog djela. Naš Kazneni zakon sankcionira povredu tajnosti, cjelovitosti i dostupnosti računalnih podataka (članak 223.), računalno krivotvorenje (članak 223.a) te računalnu prijevartu (članak 224.). Vujasin je izrazio zabrinutost zbog činjenice da u Hrvatskoj nema podataka o tome koliko je kaznenih djela izvršeno putem interneta, odnosno kojima je internet poslužio kao prostor ili sredstvo za počinjenje kaznenog djela. Takvi podaci postoje jedino u području zaštite intelektualnog vlasništva, podsjeća Vujasin. Današnji trendovi u području zloporabe interneta mogu se svrstati u jednu od ovih triju kategorija: (1) servisi za *online* pohranu podataka (*Cyberlockers*), čija uporaba se povećava, a svaki ima nekoliko desetaka milijuna korisnika mjesečno; (2) servisi s prijenosom sadržaja u realnom vremenu (*Streaming Link Sites*) i (3) *Peer to Peer*, od kojih je i dalje napoznatiji BitTorrent, objasnio je Vujasin. Prema nekim podacima *streaming* i *download* porast će na 60 % ukupnog korisničkog prometa do 2014. godine. Zaključno, ističe Vujasin, budućnost je neizvjesna, ali ono što je, prema njegovu mišljenju, sigurno jest to da tehnologija neće sama od sebe riješiti probleme, već da pravo ima zadaću na primjeren način zaštititi prava pojedinaca.

Nakon kratke rasprave skupu se obratio i Željko Topić koji je prisutne upoznao s procesom ratifikacije Singapurskog ugovora o žigovnom pravu (STLT – *Singapore Treaty on the Law of Trademarks*) koji je Sabor upravo bio ratificirao.

Tema **drugog dijela** konferencije bila je “Konkurencija autorskog prava i drugih prava intelektualnog vlasništva”. Moderatorica panela bila je odvjetni-

ca Kristina Delfin Kanceljak koja je predstavila sudionike panela Igora Glihu, Draženku Deladio, Borislava Blaževića i Kameliju Parać.

Prof. dr. sc. Igor Gliha iznio je zakonodavni okvir odnosa između autorskog prava i drugih prava intelektualnog vlasništava. Naime, iako je riječ o različitim pravima (pravo vlasništva; autorsko pravo, patent, žig, industrijski dizajn) čiji su predmeti (objekti) također različiti (stvar, autorsko djelo, izum, znak, dizajn), kod izvršavanja tih prava može doći do konkurencije (npr. u žigu je sadržano ranije autorsko djelo), objasnio je Gliha. Pravna pravila o uređenju odnosa između tih prava sadržavaju sljedeći zakoni: ZASP – odnos autorskog prava i prava vlasništva (članci 77. do 79.); Zakon o žigu (ZZ)⁴ – za odnose nastale izvršavanjem autorskog prava i žiga (članci 6., 27. i 49.); Zakon o industrijskom dizajnu (ZID)⁵ – za odnose nastale izvršavanjem autorskog prava i industrijskog dizajna (članci 9. i 44.). Za odnose nastale izvršavanjem autorskog prava i patenta ne postoje posebna pravila. Konkurencija autorskog prava i prava industrijskog vlasništva (žig, patent, industrijski dizajn) rješava se davanjem prednosti ranijem pravu, objašnjava prof. Gliha. Budući da se prava industrijskog vlasništva stječu registracijom, od tog trenutka djeluje oboriva presumpcija o postojanju tih prava. Za rješavanje konkurencije može se primijeniti i druga metoda – metoda odmjeravanja interesa – koja uzima u obzir koji je interes (pravo) višeg ranga s društvenog aspekta. Tako je, na primjer, osobni interes višeg ranga od imovinskog, opći ima prednost pred pojedinačnim te, konačno, smatra se da je višeg ranga onaj interes koji je zaštićen težom kaznenom sankcijom.

Draženka Deladio, sutkinja Trgovačkog suda u Zagrebu, i **mr. sc. Borislav Blažević** iznijeli su dva hipotetska slučaja. Prvi se tiče konkurencije autorskog i žigovnog prava: osoba A tvrdi da je autor crteža X nastalog 2008. godine; crtež X zajedno s nazivom proizvoda čini žig koji je osoba B registrirala 2009. godine; nakon toga osoba B podnosi DZIV-u zahtjev za proglašavanjem žiga ništavim na temelju članka 49. Zakona o žigu. D. Deladio iznijela je različite situacije o kojima će ovisiti odluka DZIV-a u konkretnom slučaju (npr. je li crtež bio objavljen ili nije; jesu li osoba A i osoba B poslovno surađivale u smislu pregovaranja oko korištenja autorskog djela itd.) te poziva na raspravu. Također, postavilo se pitanje mogućnosti građanskopravne zaštite autorskog prava pred sudom s obzirom na već pokrenut postupak pred DZIV-om. B. Blažević iznio je slučaj konkurencije autorskog i patentnog prava: tužitelj je

⁴ Narodne novine, br. 173/2003, 54/2005, 76/2007 i 30/2009.

⁵ Narodne novine, br. 173/2003, 54/2005, 76/2007 i 30/2009.

autor računalnog programa ugrađenog u uređaj za automatsku izradu osigurača motora; tuženik je sastavljao uređaj i prodavao ga, ali je nakon prestanka poslovne suradnje s tužiteljem prestao ugrađivati taj program, naručio je drugi od drugog proizvođača te podnio patentnu prijavu za uređaj; tuženik je i prije početka spora dobio rješenje o priznanju patenta. Tužitelj traži da se utvrdi da je on autor programa koji tuženik koristi bez njegove dozvole (vještačenjem je utvrđeno da se računalni programi u biti ne razlikuju) te da sud zabrani tuženiku korištenje tužiteljeva autorskog djela i uređaja za koji tuženik imati priznati patent. Može li sud i u kojem opsegu odlučivati o zaštiti tužiteljevih prava, odnosno mora li se prije odluke o tužbenom zahtjevu u cjelini pokrenuti postupak poništaja patenta, neka su od pitanja koja je za raspravu iznio B. Blažević.

Kamelija Parać, sutkinja Visokog trgovačkog suda RH, uvodno je izložila zakonodavni okvir zaštite prava u slučaju povrede. Prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima nositelj prava ovlašten je štititi svoje pravo ako mu je ono protupravno povrijeđeno (čl. 172. st.1. ZASP-a). Među ostalim, ima pravo zahtijevati prestanak povrede (čl. 177.) te naknadu štete (čl. 178.) u kojem slučaju se primjenjuju opća pravila o odgovornosti za štetu iz ZOO-a. Na kraju, K. Parać otvorila je raspravu pitanjem postupa li protupravno onaj tko se ponaša u skladu sa svojim registriranim pravom.

Raspravu je počeo prof. Gliha koji smatra da prethodno moramo odgovoriti na pitanje je li netko protupravno registrirao žig ili patent, povrijedivši time nečije autorsko pravo. Pomoćnica ravnatelja DZIV-a za žigove i industrijski dizajn dr. sc. Ana Rački Marinković ističe kako je slična situacija i ako konkuriraju dva ista prava (npr. dva žiga), ranije pravo će imati prednost. Gospođa Kristina Delfin Kanceljak zaključuje kako je u iznesenim slučajevima zapravo riječ o procesnopravnoj konkurenciji, odnosno može li sud odlučivati o žigu ako prethodno nije pokrenut postupak obaranja presumpcije u upravnom postupku. A. Rački Marinković istaknula je da DZIV postupa prema prigovoru te da je isključivo nadležan za odlučivanje o žigovima. Gliha podsjeća da DZIV nije nadležan za odlučivanje o pitanju je li nešto autorsko djelo ili nije te da bi u tom slučaju Zavod trebao zastati s postupkom dok o tome odluku ne donese sud. B. Blažević iznio je svoje stajalište u pogledu tužbenog zahtjeva: sud je nadležan utvrditi je li tužitelj autor računalnog programa koji tuženik koristi bez dozvole; međutim, ako utvrdi da on to jest, sud ne smije u svojoj odluci preispitivati konačnu odluku iz upravnog postupka, u kojem slučaju bi tuženik morao pokrenuti postupak pred Zavodom za proglašenje patenta ništavim. Na

kraju rasprave postavilo se i pitanje sredstava koja su sudu na raspolaganju ako nije nadležan za odlučivanje u nekoj stvari (u konkretnim slučajevima, upravnoj stvari). K. Parać se također slaže da je sud vezan konačnom odlukom upravnog tijela te smatra da ne bi mogao prekinuti postupak jer nije riječ o prethodnom pitanju, već mu na raspolaganju preostaju druga sredstva poput međupresude ili zastoja, za koje vrijeme bi tuženik morao ishoditi poništenje patenta, odnosno žiga.

Treći dio Savjetovanja počeo je izlaganjem **mr. sc. Mladena Vukmira**, odvjetnika iz Zagreba, “Digitalna pometnja; mrežna pomutnja; pravo na raskrižju!”. Uvodno, istaknuo je Vukmir, svaka promjena izaziva određen skepticizam, ali su upravo promjene te koje potiču ljudsku kreativnost. Danas smo svjedoci važnih promjena. Prije svega, to je proces digitalizacije, zatim umreženost te konačno promjena uloge prava u modernom društvu. Na vrlo slikovit način i s puno primjera Vukmir je prikazao da se promjene tako brzo događaju da ubrzani razvoj tehnologije (npr. Mobile Boarding Pass; pisači koji ispisuju u tri dimenzije, čak i ljudske organe, itd.) pravo teško, ako uopće, može pratiti. U takvoj situaciji je i uloga prava drukčija jer ono ne može primjereno odgovoriti na zahtjeve pojedinaca i društva u cjelini. U vezi s autorskim pravom, podsjeća Vukmir, a u skladu s razvojem društva i tehnologije, sve je više poslovnih modela koji omogućuju slušanje/download glazbe bez plaćanja naknade autoru – *Royalty Free Music* (“Spotify” itd.).

Antun Tomislav Šaban, skladatelj i tajnik Hrvatskog društva skladatelja (HDS), govorio je o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava u digitalnom okruženju. Šaban ističe kako se investiranje u glazbenoj industriji u novije doba promijenilo. S jedne strane, prvi put u posljednjih 50 godina veći je prihod glazbenika od tzv. žive glazbe (koncerti) nego od snimljene (prodaja nosača zvuka); s druge strane, ekonomska kriza utječe, među ostalim, i na investicije u glazbenoj industriji tako da se one smanjuju ili obustavljaju, a tiče se to ponajprije projekata mladih i novih umjetnika. U današnjem društvu postoji problem detekcije talentiranih pojedinaca od strane države, odnosno društva općenito, smatra Šaban. U takvim okolnostima pitanje je mogu li glazbenici živjeti od svoje glazbe i eventualno stvoriti višak koji bi dalje mogli uložiti. Šaban ne sumnja u opstanak žive glazbe, a smatra i da će se nosači zvuka i dalje prodavati, čak i u ovom, novom, digitalnom dobu.

Tomo Johannes in der Mühlen, producent i izdavač, ističe kako nam je digitalizacija donijela neke nove modele, ali i vratila neke stare (poput žive glazbe) te da se sve promjene obično događaju u ciklusima, a uloga je prava to

učinkovito pratiti i štititi. Bez obzira na digitalizaciju, "fizičko" je i dalje važno, smatra T. J. in der Mühlen. Naime, s obzirom na činjenicu koliko su novca uložili u proizvodnju, distribuciju, marketing i sve ostalo što prati prodaju fizičkih nosača zvuka, velike diskografske kuće neće dopustiti da im uloženi novac propadne. S druge strane, doba globalizacije omogućuje puno jeftiniju distribuciju, marketing itd. A to se posebno tiče mladih i novih umjetnika. Pravo se često pokazalo sporim u reagiranju na promjene u društvu (npr. u slučaju ringtonova), ali ono još uspijeva pružiti zaštitu nositeljima prava (autorima, izvođačima, proizvođačima fonograma itd.), ističe T. J. in der Mühlen. Primjer za to je i sudski spor koji je najpopularniji glazbeni servis na svijetu "YouTube" izgubio. Presuda nije toliko važna zbog iznosa koji "YouTube" mora platiti, već zbog same činjenice što ih je natjerala da pregovaraju s nositeljima prava, smatra T. J. in der Mühlen.

U zanimljivoj raspravi nakon ovog panela bilo je nekoliko ključnih točaka. Prvo, u svijetu digitalizacije potrošač je taj koji igra ključnu ulogu. O. Kanceljak istaknuo je da bi potrošač svuda trebao imati jednaka prava. To se posebno tiče Applea i njihove usluge iTunes, koja još nije dostupna u Hrvatskoj (niti uopće u istočnoj Europi). S druge strane, globalne kompanije iskorištavaju autore i izvođače, napomenuo je P. Sfeci, i upozorio na zloporabe koje su rezultat slabe pregovaračke pozicije izvođača. U nastavku diskusije M. Tabak iz Croatia Recordsa upozorio je na činjenicu da je većina (glazbenog) sadržaja na internetu i dalje ilegalna te da je, koliko god se to pokušava spriječiti, pojavljivanje "novih" ilegalnih sadržaja mnogo brže nego otkrivanje i uklanjanje "starih".

Savjetovanje je zatvorio Igor Gliha, predsjednik HDAP-a, pozivajući sve prisutne na XII. godišnje Savjetovanje koje se već tradicionalno održava posljednjeg petka u studenome 2011. godine.

Iva Kuštrak, mag. iur.

